

Distr.: General
2 martie 2020

Original: Engleză
Doar engleză, franceză și spaniolă

VERSIUNE NEEDITATĂ

În caz de discrepanță dintre
versiunile în Română și Engleză,
versiunea Engleză va prevala.

**Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării
împotriva Femeilor**

**Observații finale cu privire la cel de-al șaselea raport
periodic al Republicii Moldova**

Proiect elaborat de Comitet *

1. Comitetul a examinat cel de-al șaselea raport periodic al Republicii Moldova (CEDAW/C/MDA/6) la cea de-a 1763-a și a 1764-a reuniune (a se vedea CEDAW/C/SR.1763 și 1764), care au avut loc la 20 februarie 2020. Lista de probleme și întrebări abordate de grupul de lucru pre-sesiune sunt incluse în CEDAW/C/MDA/Q/6, iar răspunsurile statului parte sunt cuprinse în CEDAW/C/MDA/RQ/6.

A. Introducere

2. Comitetul apreciază prezentarea celui de-al șaselea raport periodic de către statul parte. De asemenea, apreciază raportul de follow up al statului parte cu privire la observațiile finale anterioare ale Comitetului (CEDAW/C/MDA/CO/4-5/Add.1) și răspunsurile scrise cu privire la lista problemelor și întrebărilor abordate de grupul de lucru pre-sesiune, precum și prezentarea orală a delegației și clarificările suplimentare furnizate ca răspuns la întrebările formulate oral de către Comitet în timpul dialogului.

3. Comitetul felicită statul parte pentru delegația sa distinc[, care a fost condusă de dna Djulieta Popescu, Secretară de Stat, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale. Delegația a mai inclus reprezentanți ai Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, ai Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Regionale, ai Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, ai Ministerului de Interne și ai Ministerului Mediului, precum și ai Reprezentanței Permanente a Republicii Moldova pe lângă Oficiul ONU și alte organizații internaționale la Geneva.

B. Aspecte pozitive

4. Comitetul salută progresele înregistrate de la ultima revizuire în 2013, a rapoartelor periodice combinate patru și cinci ale statului parte (CEDAW/C/MDA/4-5), în realizarea reformelor legislative, în special, cu privire la adoptarea următoarelor:

(a) Legea Nr. 196 ce introduce ordine de restricție de urgență prin modificarea Legii Nr. 45-XVI cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, în 2016;

(b) Legea Nr. 71 ce: (i) interzice utilizarea limbajului sexist prin modificarea Legii presei, a Legii cu privire la publicitate și a Codului audiovizual; (ii) stabilește o cotă minimă

* Adoptat de Comitet la cea de-a șaptezeci și cincea sesiune (10-28 februarie 2020).

de 40% de reprezentare a femeilor candidate pe listele electorale ale partidelor politice prin modificarea Codului electoral; și (iii) introduce un concediu de paternitate de 14 zile prin modificarea Codului Muncii, în 2016.

5. Comitetul salută eforturile statului parte de a-și îmbunătăți cadrul instituțional și politici vizând accelerarea eliminării discriminării împotriva femeilor și promovarea egalității de gen prin adoptarea sau instituirea următoarelor:

(a) Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie (2018-2023) și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia (2018 – 2020);

(b) Strategia națională de prevenire și combatere a traficului de ființe umane (2018 - 2023) și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia (2018 – 2020);

(c) Programul național privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive (2018 - 2022);

(d) Al treilea Plan național de acțiuni în domeniul drepturilor omului (2018 - 2022);

(e) Programul național de implementare a rezoluției 1325 (2000) a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea (2018-2021) și Planul de acțiuni privind implementarea acestuia;

(f) Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați (2017-2021) și Planul de acțiuni;

(g) Programul de acțiuni al Guvernului Republicii Moldova (2016 - 2018), în care sunt abordate stereotipurile de gen și prin care se urmărește să se promoveze participarea femeilor în viața politică și în procesul decizional;

(h) Oficiul Avocatului Poporului (Ombudsmanul), în 2016.

C. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă

6. Comitetul salută sprijinul internațional pentru atingerea **Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă și cheamă la implementarea egalității de gen *de jure* (juridic) și *de facto* (în fapt), în conformitate cu dispozițiile Convenției, pe tot parcursul procesului de implementare a Agendei 2030 de Dezvoltare Durabilă. Comitetul reamintește importanța Obiectivului 5 și a integrării principiilor egalității și nediscriminării în toate cele 17 obiective. Acesta îndeamnă statul parte să recunoască femeile ca forță motrice a dezvoltării durabile a statului parte și să adopte politici și strategii relevante în acest sens.**

D. Parlament

7. Comitetul subliniază rolul major al puterii legislative în asigurarea implementării depline a Convenției (a se vedea [A/65/38](#), partea a doua, anexa VI). Acesta invită Parlamentul Republicii Moldova să ia măsurile necesare, în conformitate cu mandatul său, în ceea ce privește implementarea prezentelor observații finale până la depunerea următorului raport periodic, conform Convenției.

E. Principalele domenii de interes și recomandări

Vizibilitatea Convenției, a Protocolului opțional și a recomandărilor generale ale Comitetului

8. Comitetul ia act de declarația făcută de delegație în timpul dialogului, potrivit căreia profesioniștii din domeniul juridic au fost instruiți cu privire la Convenție. Cu toate acestea,

Comitetul este preocupat în continuare în privința lipsei de informații despre cazurile în care în instanță s-a aplicat direct Convenția. De asemenea, Comitetul ia act de informațiile furnizate de delegație cu privire la lipsa de conștientizare a egalității de gen în rândul publicului larg.

9. Comitetul recomandă statului parte:

(a) **Să consolideze pregătirea tuturor oficialilor relevanți cu privire la Convenție, Protocolul opțional și la recomandările generale ale Comitetului;**

(b) **Să organizeze sistematic cursuri de instruire pentru judecători, procurori, forțele de ordine, avocați și alți profesioniști din domeniul juridic, ceea ce le va permite să aplice direct dispozițiile Convenției și/sau să interpreteze legislația națională în conformitate cu Convenția;**

(c) **Să sporească gradul de conștientizare a publicului cu privire la drepturile femeilor în temeiul Convenției, procedurile din Protocolul opțional și legislația națională ce interzice discriminarea împotriva femeilor.**

Definiția discriminării

10. Comitetul salută diferitele planuri strategice și cadrul legislativ ale statului parte pentru promovarea drepturilor femeilor. Cu toate acestea, Comitetul observă cu îngrijorare că Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați și Legea cu privire la asigurarea egalității nu protejează în mod explicit femeile de anumite forme de discriminare intersecțională, inclusiv pe motive de orientare sexuală, după cum este prevăzut în unele legislații naționale.

11. **Comitetul recomandă statului parte să modifice Legea cu privire la asigurării egalității de șanse între femei și bărbați și/sau Legea cu privire la asigurarea egalității pentru a include o definiție cuprinzătoare a discriminării împotriva femeilor ce va acoperi, pe lângă discriminarea directă și indirectă, și discriminarea în sfera publică și privată, precum și alte forme de discriminare, în conformitate cu Articolul 1 din Convenție.**

Acces la justiție

12. Comitetul este îngrijorat de accesul limitat al femeilor la justiție în statul parte, în special, cu referire la:

(a) Faptul că, Codul contravențional reduce răspunderea penală a făptuitorilor violenței în familie și restricționează accesul femeilor la justiția penală;

(b) Barierele cu care se confruntă victimele discursului de ură și femeile din cadrul grupurilor defavorizate în accesul la asistență juridică;

(c) Implementarea insuficientă a furnizării de asistență juridică garantată de stat în temeiul Legii Nr. 196/2016 care se referă la victimele violenței în bază de gen;

(d) Accesul limitat la justiție pentru femeile cu dizabilități.

13. **Reamintind recomandarea generală Nr. 33 (2015) privind accesul femeilor la justiție, Comitetul recomandă statului parte:**

(a) **Să modifice Articolul 78 din Codul contravențional pentru a elimina prevederile ce îi scutesc pe făptuitorii violenței împotriva femeilor de răspundere penală și pentru a încuraja femeile să raporteze cazurile de violență în bază de gen autorităților competente, fără teamă de stigmatizare, asigurându-le accesul la justiție penală;**

(b) **Să sporească gradul de conștientizare a femeilor, inclusiv a celor care aparțin grupurilor etnice minoritare, a femeilor cu dizabilități, a femeilor migrante, a femeilor în etate și a femeilor lesbiene, bisexuale și transsexuale, cu privire la drepturile lor și la căile de atac disponibile pentru a solicita aceste drepturi;**

(c) **Să asigure resurse umane, tehnice și financiare adecvate pentru asigurarea de asistență juridică garantată de stat, în conformitate cu Legea Nr.**

196/2016 (Legea Nr. 45-XVI cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie);

(d) Să soluționeze aspectele legate de accesibilitatea fizică și informațională în instanțele de judecată, inclusiv lipsa acomodării rezonabile în cadrul proceselor judiciare și privarea de capacitatea legală pe motiv de dizabilitate.

Instrumente naționale pentru promovarea femeilor

14. Comitetul salută demersurile făcute de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, în colaborare cu organizațiile societății civile, în modificarea regulamentului pentru Comisia guvernamentală pentru egalitatea între femei și bărbați, care și-a suspendat activitățile. Cu toate acestea, este preocupat de:

(a) Lipsa unui organ activ pentru egalitatea de gen în cadrul Cabinetului, în urma suspendării Comisiei guvernamentale pentru egalitatea între femei și bărbați;

(b) Faptul că, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității nu este mandatat să sancționeze discriminarea pe criterii de gen și că proiectul de lege, ce vizează consolidarea Consiliului, a fost retras după aprobarea Deciziei Nr. 635/2018;

(c) Lipsa informațiilor privind mecanismele de cooperare intersectorială și a liniilor de raportare în cadrul mecanismelor naționale, inclusiv printre punctele focale de gen la nivel local și grupurile de coordonare pe dimensiunea gen din cadrul ministerelor;

(d) Nivelul scăzut de expertiză în domeniul egalității gen în rândul angajaților din serviciul public;

(e) Implementarea slabă a bugetării sensibile la dimensiunea de gen în statul parte;

(f) Faptul că lacunele sus-menționate în mecanismele naționale de promovare a femeilor afectează negativ implementarea eficientă a legislației naționale privind egalitatea de gen și Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați (2017-2021).

15. **Comitetul recomandă statului parte:**

(a) **Să reia, fără întârziere, activitățile Comisiei guvernamentale pentru egalitatea între femei și bărbați sau să ia în considerare crearea unui alt organ de coordonare a mecanismelor de promovare a dimensiunii de gen în cadrul Cabinetului;**

(b) **Să reia, fără întârziere, procesul legislativ de modificare a Legii 298/2012 cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, pentru a oferi Consiliului un mandat solid privind drepturile femeii și autoritatea de a emite hotărâri obligatorii și de a impune sancțiuni în cazuri de discriminare bazată pe criteriul de gen, cu alocarea resurselor adecvate;**

(c) **Să asigure o coordonare eficientă între punctele focale locale de gen, unitățile de coordonare a dimensiunii de gen din cadrul diferitelor ministere, Direcția politică de asigurare a egalității între femei și bărbați din cadrul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Comisia guvernamentală pentru egalitatea între femei și bărbați sau un organ alternativ de coordonare a aspectelor legate de dimensiunea de gen din cadrul Guvernului, prin definirea clară a mandatelor și responsabilităților acestora în implementarea legislației naționale și a cadrului de politici privind egalitatea de gen;**

(d) **Să organizeze în mod sistematic instruirii privind drepturile femeilor și egalitatea de gen pentru funcționarii publici la numirea inițială a acestora, să organizeze în mod regulat cursuri de perfecționare continuă și să monitorizeze progresul, cu scopul de a asigura integrarea dimensiunii de gen în toate sectoarele;**

(e) **Să stabilească mecanisme de monitorizare a bugetării sensibile la dimensiunea de gen în toate sectoarele;**

(f) **Să consolideze capacitatea Direcției politice de asigurare a egalității între femei și bărbați din cadrul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale de a coordona și monitoriza implementarea legislației și a măsurilor de politici referitoare**

la egalitatea de gen, inclusiv Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați (2017–2021) și planurile de acțiuni aferente.

Instituțiile naționale pentru drepturile omului

16. Comitetul apreciază că Oficiul Avocatului Poporului a fost acreditat cu statutul „A” de Alianța globală a instituțiilor naționale pentru protecția drepturilor omului în 2018. Comitetul este preocupat totuși de:

- (a) Resursele umane și financiare insuficiente alocate Oficiului Avocatului Poporului pentru a-și îndeplini efectiv mandatul;
- (b) Lipsa garanțiilor procedurale pentru a asigura independența la numirea Avocatului Poporului din cadrul Oficiului Avocatului Poporului.

17. Comitetul recomandă statului parte:

- (a) **Să asigure resurse umane, tehnice și financiare corespunzătoare Oficiului Avocatului Poporului pentru a-i permite să-și îndeplinească în mod eficient mandatul său de promovare și protejare a drepturilor femeilor și a egalității de gen;**
- (b) **Să asigure independența Avocatului Poporului din cadrul Oficiului Avocatului Poporului și să implementeze pe deplin recomandările Subcomitetului de acreditare al Alianței globale a instituțiilor naționale pentru protecția drepturilor omului, în 2018.**

Măsuri speciale temporare

18. Comitetul salută introducerea cotei minime de 40% pentru reprezentarea femeilor și a bărbaților în calitate de candidați pe listele electorale ale partidelor politice în cadrul alegerilor parlamentare și locale, precum și a sancțiunilor pentru nerespectarea acestei prevederi. De asemenea, Comitetul apreciază că, la alegerile parlamentare din 2019, 41,8% dintre candidații de pe listele electorale ale partidelor politice au fost femei. Cu toate acestea, Comitetul constată cu îngrijorare:

- (a) Că Legea cu privire la Guvern nu include o cotă minimă de 40% pentru reprezentarea femeilor în Guvern, în pofida adoptării Legii Nr. 71/2016;
- (b) Lipsa informațiilor cu privire la impactul cotei minime de reprezentare de 20% pentru femei în forțele de poliție în cadrul Strategiei de dezvoltare a poliției (2016 - 2020);
- (c) Înțelegerea limitată în statul parte a măsurilor speciale temporare și a modului în care acestea sunt utilizate pentru a obține egalitatea reală între femei și bărbați în toate domeniile în care femeile sunt subreprezentate sau defavorizate.

19. În conformitate cu articolul 4(1) din Convenție și cu recomandarea generală nr. 25 (2004) privind măsurile speciale temporare, Comitetul recomandă statului parte:

- (a) **Să introducă o cotă minimă de 40% de reprezentare a femeilor și a bărbaților în Guvern;**
- (b) **Să furnizeze informații în următorul său raport periodic cu privire la implementarea cotei minime de 20% de reprezentare a femeilor în forțele de poliție;**
- (c) **Să sporească gradul de conștientizare a legiuitorilor, a factorilor de decizie, a altor funcționari publici și a angajatorilor din sectoarele public și privat cu privire la natura și importanța măsurilor speciale temporare pentru realizarea egalității reale între femei și bărbați în toate domeniile reglementate de Convenție în care femeile sunt subreprezentate sau defavorizate;**
- (d) **Să adopte măsuri speciale temporare pentru accelerarea accesului egal la funcții publice, educație și angajare în câmpul muncii pentru femeile din grupurile subreprezentate, precum femeile de etnie romă, femeile din rândul minorităților naționale, femeile din mediul rural, femeile în etate și femeile cu dizabilități.**

Stereotipuri

20. Comitetul salută modificările aduse Legii presei, Legii cu privire la publicitate și Codului audiovizualului, în 2016, prin care se interzice utilizarea limbajului sexist în mass-media. Cu toate acestea, rămâne preocupat de persistența, în statul parte, a atitudinilor patriarhale și a stereotipurilor discriminatorii privind rolurile și responsabilitățile femeilor și ale bărbaților în familie și în societate (CEDAW/C/MDA/CO/4-5, par.17). Comitetul este preocupat, în special, de:

(a) Lipsa consolidării capacității pentru profesioniștii din domeniul mass-media și funcționarii publici cu privire la utilizarea limbajului sensibil la gen;

(b) Întârzierea adoptării planului național de implementare a Strategiei intersectoriale de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale;

(c) Existența stereotipurilor discriminatorii pe bază de gen în programele și manualele școlare.

21. **Comitetul își reiterează recomandarea anterioară (CEDAW/C/MDA/CO/4-5, par. 18) și recomandă statului parte:**

(a) **Să consolideze capacitatea mass-mediei și a funcționarilor publici relevanți cu privire la utilizarea limbajului sensibil la gen și să aplice interdicția de a utiliza limbaj sexist în Legea presei, Legea cu privire la publicitate și Codul audiovizualului;**

(c) **Să sporească gradul de conștientizare a publicului larg pentru a elimina stereotipurile discriminatorii bazate pe gen în ceea ce privește rolurile și responsabilitățile femeilor și ale bărbaților în familie și în societate;**

(c) **Să accelereze adoptarea planului național de acțiuni pentru implementarea Strategiei intersectoriale de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale și să asigure alocarea de resurse umane, tehnice și financiare corespunzătoare pentru implementarea acesteia;**

(d) **Să continue eforturile de revizuire a programelor și manualelor școlare pentru a elimina orice stereotipuri discriminatorii pe bază de gen și să ofere programe de consolidare a capacităților pentru profesori, pentru a asigura că aceștia nu perpetuează și nu tolerează astfel de stereotipuri.**

Violența bazată pe gen împotriva femeilor

22. Comitetul constată progresele înregistrate în ceea ce privește ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul). Cu toate acestea, este preocupat în continuare de prevalența ridicată a violenței bazate pe gen împotriva femeilor, inclusiv de violența în familie, violența economică și psihosocială în statul parte. În special, Comitetul constată cu îngrijorare:

(a) Sub-raportarea violenței bazate pe gen împotriva femeilor, în special a violenței în familie, din cauza fricii de stigmatizare și re-victimizare;

(b) Că furnizarea de compensații financiare în temeiul Legii Nr. 196/2016 (modificarea Legii Nr. 45-XVI cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie) și a Legii Nr. 137/2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor adesea nu se aplică în cazurile de violență bazată pe gen împotriva femeilor;

(c) Aplicarea limitată a cadrului legislativ pentru combaterea violenței bazate pe gen, din cauza alocării resurselor insuficiente;

(d) Lipsa adăposturilor și serviciilor de sprijin pentru victimele violenței bazate pe gen, inclusiv a serviciilor de consiliere psihosocială, asistență juridică și a programelor de reabilitare, în special, în mediul rural și în Transnistria;

(e) Faptul că datele furnizate de statul parte cu privire la cazurile de violență bazată pe gen acoperă doar anumite forme de violență bazată pe gen și nu sunt dezagregate în funcție de sex, vârstă, etnie, locație geografică, dizabilitate și relația dintre făptuitor și victimă;

(f) Să statul parte încă nu a ratificat Convenția de la Istanbul, pe care a semnat-o în 2017.

23. Reamintind observațiile sale finale anterioare (CEDAW/C/MDA/CO/4-5 par. 20) și recomandarea generală Nr. 35 (2017) privind violența bazată pe gen împotriva femeilor, actualizând recomandarea generală Nr. 19, Comitetul recomandă ca statul parte:

(a) Să elimine barierele și stigma ce descurajează femeile să raporteze cazurile de violență bazată pe gen autorităților competente, inclusiv prin sensibilizarea și instruirea reprezentanților din domeniul justiției sau poliției;

(b) Să aloce resurse suficiente pentru acordarea compensațiilor financiare victimelor violenței în familie în temeiul Legii Nr. 196/2016 și victimelor altor infracțiuni de violență bazată pe gen, în temeiul Legii Nr. 137/2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor;

(c) Să aloce resurse umane, tehnice și financiare corespunzătoare pentru implementarea eficientă a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie (2018 - 2023) și a planului de acțiuni aferent, pentru a asigura că victimele violenței au acces la adăposturi și servicii de asistență, inclusiv la tratament medical, consiliere psihosocială și asistență juridică în orice parte a statului parte;

(d) Să ofere finanțare corespunzătoare organizațiilor societății civile din Transnistria, ce oferă sprijin și asistență accesibilă și incluzivă femeilor victime ale violenței bazate pe gen și să depună în continuare eforturi pentru a sensibiliza autoritățile *de facto* din Transnistria cu privire la necesitatea de a asigura disponibilitatea acestor servicii;

(e) Să îmbunătățească colectarea datelor privind toate formele de violență bazată pe gen, inclusiv violența economică și psihologică, dezagregate în funcție de sex, vârstă, etnie, locație geografică, dizabilitate și relația dintre victimă și făptuitor, pentru a permite funcționarilor publici relevanți să monitorizeze eficacitatea legislației, a politicilor și practicilor relevante în prevenirea și reducerea violenței bazate pe gen;

(f) Să accelereze ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul).

Traficul și exploatarea prostituției

24. Comitetul remarcă cu îngrijorare:

(a) Că apar noi forme de trafic de ființe umane în interiorul și din statul parte, cum ar fi traficul de femei și fete prin utilizarea statutului de solicitanți de azil;

(b) Că femeile din Transnistria și Găgăuzia, femeile fără acte și apatride și femeile de etnie romă sunt deosebit de vulnerabile față de trafic în scopul exploatarei sexuale și al muncii forțate;

(c) Lipsa informațiilor privind serviciile de reabilitare din statul parte care să răspundă nevoilor specializate ale femeilor și fetelor care sunt victime ale traficului în scopuri de exploatare sexuală;

(d) Că victimele traficului de ființe umane au acces limitat la asistență medicală gratuită în temeiul Legii Nr. 241-XVI / 2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, precum și la servicii de reabilitare și compensații de stat în temeiul Legii Nr. 137/2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor;

(e) Lipsa identificării timpurii și a îndreptării victimelor traficului de persoane către serviciile corespunzătoare din statul parte;

(f) Lipsa protecției victimelor traficului în timpul anchetei și faptul că victimele sunt nevoite să se confrunte cu traficanții lor în cadrul secției de poliție pentru a iniția acțiuni penale;

(g) Incriminarea femeilor, lucrătoare ale sexului comercial și absența unor programe de ieșire din mediul prostituției în statul parte.

25. Comitetul recomandă statului parte:

(a) Să intensifice cooperarea între autoritățile de aplicare a legii și serviciile sociale în identificarea victimelor diferitelor forme de trafic și îndreptarea acestora către serviciile corespunzătoare;

(b) Să consolideze reziliența femeilor din Transnistria și Găgăuzia, a femeilor fără acte și apatride și a femeilor de etnie romă față de trafic, prin promovarea oportunităților educaționale și de generare a veniturilor pentru femei și fete și familiile acestora;

(c) Să adopte proiectul Concepției Mecanismului național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor (2020-2030) și să consolideze serviciile de protecție și asistență accesibile victimelor, inclusiv servicii medicale, consiliere psihosocială și asistență juridică gratuite, adăposturi, programe de reabilitare și reintegrare, prin alocarea resurselor bugetare suficiente și cooperarea cu profesioniștii din domeniul sănătății și alți furnizori de servicii;

(d) Să consolideze capacitățile poliției și ale altor ofițeri de aplicare a legii cu privire la metodele de investigare sensibile la dimensiunea de gen în cazurile de trafic;

(e) Să abroge Articolul 89(1) din Codul contravențional pentru decriminalizarea femeilor aflate în mediul prostituției și să ofere oportunități alternative de generare a veniturilor, programe educaționale și programe de ieșire din mediul prostituției;

(f) Să elimine stigmatizarea și discriminarea împotriva femeilor și fetelor aflate în mediul prostituției pentru a asigura că acestea au acces adecvat la îngrijiri medicale, la serviciile juridice și la adăposturi.

Participarea egală la viața politică și publică

26. Comitetul constată modificările aduse în Codul electoral și Legea privind partidele politice și reiterează că apreciază cota de 40% de femei candidate prezente pe listele electorale ale partidelor politice. Cu toate acestea, Comitetul este îngrijorat de faptul că la alegerile parlamentare din 2019 au fost alese doar 26 de femei, ceea ce reprezintă 25,7% din totalul deputaților. Comitetul constată cu îngrijorare, în special:

(a) Discursul de ură împotriva femeilor și prezența stereotipurilor discriminatorii bazate pe gen în discursul politic, ceea ce împiedică participarea femeilor la viața politică și publică;

(b) Reprezentarea redusă a femeilor la nivel decizional, inclusiv în serviciul public, în serviciul extern și în forțele de securitate și apărare;

(c) Participarea scăzută a femeilor din grupurile defavorizate la viața publică și politică.

27. Reamintind recomandarea generală Nr. 23 (1997) cu privire la femei în viața politică și publică, precum și ținta 5.5 a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă, Comitetul recomandă statului parte:

(a) Să adopte Legea cu privire la discursul de ură și să sporească protecția femeilor împotriva discursurilor de ură, inclusiv prin campanii de sensibilizare în rândul politicienilor, să monitorizeze utilizarea stereotipurilor discriminatorii și a limbajului sexist în discursul politic și să asigure remedii eficiente pentru victime;

(b) Să adopte măsuri speciale temporare în conformitate cu Articolul 4(1) din Convenție și recomandarea generală Nr. 25 (2004) a Comitetului privind măsurile speciale temporare, inclusiv cotele statutare cu privire la reprezentarea femeilor în funcții de luare a deciziilor în serviciul public, serviciul extern și forțele de securitate și apărare;

(c) Să ofere stimulente partidelor politice pentru a desemna un număr egal de candidați de sex feminin și de sex masculin la alegeri, să consolideze sancțiunile pentru nerespectarea cotei minime de 40% și să prevadă programe speciale de recrutare pentru femei, inclusiv recrutarea preferențială a femeilor în serviciul public, după caz, acordând atenție deosebită femeilor din grupurile subreprezentate;

(d) Să consolideze capacitățile de organizare a campaniilor politice și abilitățile de leadership și să asigure accesul la finanțarea corespunzătoare a campaniilor pentru femeile candidate.

Naționalitate

28. Comitetul salută modificarea Legii privind cetățenia din 2017, ce permite persoanelor care au nevoie de protecție internațională și copiilor născuți pe teritoriul statului parte să dobândească cetățenia moldovenească. Totuși, Comitetul este preocupat de statutul de cetățenie al femeilor și copiilor din Transnistria și Găgăuzia, precum și al femeilor și al copiilor de etnie romă din statul parte.

29. Comitetul recomandă statului parte să faciliteze înregistrarea nașterii copiilor născuți în Transnistria și Găgăuzia și a copiilor de etnie romă născuți în statul parte și dobândirea cetățeniei de către aceștia. De asemenea, Comitetul recomandă statului parte să sensibilizeze femeile din Transnistria și Găgăuzia, precum și femeile de etnie romă, cu privire la importanța înregistrării nașterilor și a cerințelor procedurale de obținere a cetățeniei.

Educație

30. Comitetul salută eforturile depuse de statul parte pentru a promova accesul egal al fetelor și al băieților la educație, cum ar fi adoptarea Codului educației în 2014 și inițiativa Girls Go IT din 2015. Cu toate acestea, Comitetul este preocupat de:

(a) Lipsa diverselor opțiuni educaționale pentru femei și fete și nivelul jos de înrolare a acestora la studii în domeniul științelor, tehnologiilor, ingineriei și matematicii (STEM) și a tehnologiilor informației, precum și în construcții și în domeniul juridic;

(b) Rata ridicată a abandonului școlar în mediul rural și în rândul grupurilor etnice minoritare, în special în rândul romilor;

(c) Numărul limitat de femei și fete cu dizabilități în învățământul general și inclusiv, din cauza lipsei accesului în clădirile și instituțiile școlare, precum și a lipsei de instruire cu privire la educația incluzivă în rândul profesorilor și a personalului din școli;

(d) Barierele cu care se confruntă femeile și fetele din mediul rural în accesul la formare profesională, ceea ce constrânge în continuare multe femei la munca casnică și de îngrijire neplătită.

31. Cu referire la recomandarea generală Nr. 36 (2017) cu privire la drepturile fetelor și femeilor la educație, precum și la ținta 4.5 a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă, Comitetul recomandă statului parte:

(a) Să încurajeze în continuare femeile și fetele să aleagă domenii netradiționale de studii și de carieră, inclusiv știință, tehnologii, inginerie, matematică, tehnologii informaționale și drept, și să elimine stereotipurile tradiționale în rândul femeilor și fetelor și familiilor acestora, ce le pot descuraja să se înscrie în astfel de domenii de studii;

(b) Să intensifice eforturile de reducere a ratei abandonului școlar în rândul fetelor, inclusiv prin sensibilizarea părinților, liderilor comunității și a femeilor și fetelor cu privire la importanța educației pentru dezvoltarea lor personală și perspectivele de carieră;

(c) Să ofere programe incluzive de reinserție în educație pentru femeile și fetele care au abandonat școala, inclusiv în zonele rurale și în cadrul comunităților de romi;

(d) Să asigure accesibilitatea infrastructurii școlare pentru femeile și fetele cu dizabilități și să ofere instruire continuă profesorilor și personalului din școli cu privire la educația incluzivă;

(e) Să aloce resurse umane, tehnice și financiare corespunzătoare sectorului educației din zonele rurale pentru a asigura educație incluzivă de calitate și oportunități de formare profesională pentru femei și fete.

Angajare în câmpul muncii

32. Comitetul constată cu apreciere reducerea diferenței dintre vârstele de pensionare pentru femei și bărbați și planul statului parte de a finaliza o astfel de armonizare până în 2028. Comitetul salută faptul că statul parte a introdus concediu plătit pentru creșterea copilului. Cu toate acestea, Comitetul este preocupat în continuare de:

(a) Segregarea profesională pe verticală și orizontală și disparitatea salarială pe gen, fără a se ține cont de principiul plată egală pentru muncă cu valoare egală în legislația națională;

(b) Articolul 248 din Codul muncii, care încă interzice anumitor categorii de femei să lucreze în minerit și în alte industrii ce prezintă un risc pentru siguranța sau sănătatea acestora;

(c) Definiția restrânsă a hărțuirii sexuale din proiectul de lege ce modifică mai multe acte legislative, care nu sunt conforme cu standardele internaționale;

(d) Investigarea și urmărirea insuficienței a hărțuirii sexuale și a discriminării bazate pe criteriul de sex la locul de muncă;

(e) Lipsa unor facilități pentru îngrijirea copiilor, accesibile din punct de vedere financiar, ce ar permite părinților să concilieze viața de familie cu cea profesională;

(f) Protecția socială inadecvată a femeilor liber profesioniste (auto-angajate), care nu au dreptul la indemnizații de maternitate;

(g) Plângerile din partea femeilor în etate cu privire la concedieri nedrepte, bazate pe o interpretare abuzivă a Articolului 86 din Codul muncii.

33. Comitetul atrage atenția asupra țintei 8.5 din cadrul Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă și recomandă statului parte:

(a) Să aplice efectiv principiul plată egală pentru muncă cu valoare egală, pentru a reduce și, în cele din urmă, a elimina disparitățile salariale între femei și bărbați, prin revizuirea periodică a salariilor din toate sectoarele, prin aplicarea metodelor analitice, sensibile la gen, de clasificare și evaluare a locurilor de muncă, efectuând inspecții regulate ale muncii și sondaje periodice privind salariile;

(b) Să abroge Articolului 248 din Codul muncii pentru a elimina restricțiile de angajare a anumitor categorii de femei din profesiile enumerate, să treacă la evaluări individuale și să îmbunătățească condițiile de muncă în toate industriile;

(c) Să armonizeze definiția hărțuirii sexuale în legislația națională cu standardele internaționale aplicabile în domeniul drepturilor omului, inclusiv Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) și Convenția Organizației Internaționale a Muncii (OIM) privind eliminarea violenței și a hărțuirii în mediul profesional Nr. 190 din 2019;

(d) Să ofere judecătorilor, procurorilor, ofițerilor de poliție și altor reprezentanți ai forțelor de ordine instruire sistematică cu privire la aplicarea strictă a dispozițiilor legislației penale privind hărțuirea sexuală la locul de muncă și sensibilizarea angajatorilor și a publicului larg cu privire la natura criminală a hărțuirii sexuale;

(e) Să promoveze repartizarea egală a responsabilităților familiale și casnice între femei și bărbați, inclusiv prin încurajarea bărbaților să-și ia concedii de

paternitate și să sporească accesul la facilități de îngrijire a copiilor accesibile, incluzive și la un preț rezonabil;

(f) Să consolideze protecția socială a femeilor liber profesioniste (auto-angajate) și să asigure accesul egal la indemnizații de maternitate ca și în cazul femeilor angajate;

(g) Să monitorizeze utilizarea Articolului 86 din Codul muncii de către angajatori pentru a evita concedierile discriminatorii ale femeilor în etate;

(h) Să ratifice Convenția Organizației Internaționale a Muncii (OIM) privind eliminarea violenței și a hărțuirii în mediul profesional nr. 190 din 2019.

Sănătate

34. Comitetul salută politicile și programele naționale de sănătate, adoptate de statul parte, precum și reducerea ratei mortalității materne și infantile în perioada de raportare. Cu toate acestea, observă cu îngrijorare:

(a) Corupția larg răspândită în rândul personalului medical din statul parte, împreună cu exodul de creiere către țări terțe, din cauza condițiilor de muncă precare și a salariilor reduse;

(b) Că femeile din grupurile subreprezentate, inclusiv femeile din mediul rural, femeile cu dizabilități și femeile de etnie romă, au acces limitat la asistență medicală de calitate și la asigurări medicale;

(c) Accesul limitat al femeilor la programele de depistare precoce și tratamentul cancerului de sân și de col uterin în statul parte și riscul disproporționat de ridicat pentru femei de a contracta boli transmisibile, cum ar fi tuberculoza, dar și boli netransmisibile;

(d) Utilizarea limitată a contraceptivelor moderne de către femei și bărbați în statul parte;

(e) Absența programelor școlare comprehensive de educație privind sănătatea sexuală și reproductivă și drepturile aferente, inclusiv comportamentul sexual responsabil, corespunzătoare vârstei;

(f) Stigmatizarea și discriminarea femeilor care trăiesc cu HIV/SIDA în statul parte.

35. Comitetul reamintește recomandările sale anterioare (CEDAW/C/MDA/CO/4-5, paragraful 32) și recomandă statului parte:

(a) Să majoreze salariile și să introducă stimulente pentru menținerea personalului medical calificat în statul parte, în special, în mediul rural, și să intensifice eforturile de combatere a corupției în instituțiile medicale și de sănătate;

(b) Să asigure că femeile și fetele din grupurile defavorizate au acces la servicii de sănătate corespunzătoare și accesibile, inclusiv dreptul la servicii de sănătate sexuală și reproductivă, precum și la asigurări medicale, în special, în mediul rural;

(c) Să aloce resurse umane, tehnice și financiare suficiente pentru combaterea bolilor transmisibile, în special a tuberculozei, precum și a bolilor netransmisibile și să îmbunătățească prevenirea, diagnosticarea precoce și tratamentul cancerului de sân și de col uterin, asigurând disponibilitatea echipamentului medical accesibil;

(d) Să sensibilizeze femeile și bărbații, fetele și băieții cu privire la contraceptivele moderne, în vederea reducerii sarcinii nedorite și a avortului nesigur;

(e) Să introducă programe comprehensive de educație, corespunzătoare vârstei, privind sănătatea sexuală și reproductivă și drepturile fetelor și băieților, în curricula școlară la toate nivelurile de educație;

(f) Să elimine discriminarea și stigmatizarea femeilor care trăiesc cu HIV/SIDA prin sensibilizarea și extinderea programului privind prevenirea și controlul HIV/SIDA în rândul femeilor din grupurile defavorizate, în special, al femeilor transgender.

Beneficii economice și sociale

36. Comitetul ia act de progresele înregistrate de statul parte în eforturile sale de reducere a sărăciei. Cu toate acestea, observă cu îngrijorare:

(a) Beneficiile de pensie scăzute în mod disproporționat ale femeilor, ceea ce sporește riscul sărăciei pentru acestea;

(b) Accesul limitat la protecție socială pentru femeile din grupurile defavorizate, precum femeile de etnie romă și femeile din mediul rural;

(c) Lipsa de informații privind accesul femeilor la împrumuturi și credite financiare și impactul corupției raportate în cadrul instituțiilor financiare asupra afacerilor lansate de femei, în special, în ceea ce privește înființarea și funcționarea întreprinderilor mici și mijlocii.

37. **Cu referire la ținta 5.A din cadrul Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă, Comitetul recomandă statului parte:**

(a) **Să extindă acoperirea schemelor de protecție socială existente la femeile aparținând grupurilor defavorizate, inclusiv femeile de etnie romă și femeile din mediul rural, precum și la femeile care sunt la pensie, aflate în situație economică dificilă, să consolideze finanțarea pentru astfel de scheme și să asigure că schemele de protecție socială sunt sensibile la gen;**

(b) **Să asigure accesul femeilor la împrumuturi și alte forme de creditare financiară și să extindă domeniul de aplicare al programelor de antreprenoriat pentru femei, inclusiv pentru femeile din grupurile defavorizate, în special, femeile cu dizabilități;**

(c) **Să ratifice Convenția privind normele minime de securitate socială a Organizației Internaționale a Muncii (OIM) Nr. 102/1952.**

Femei din mediul rural

38. Comitetul este preocupat de:

(a) Accesul limitat al femeilor din mediul rural la protecție împotriva violenței bazate pe gen, la educație, la îngrijire medicală, la terenuri agricole și tehnologii agricole, la credite și apă de calitate corespunzătoare;

(b) Faptul că femeile din mediul rural sunt afectate în mod disproporționat de emigrarea economică, ceea ce reduce oportunitățile de afaceri și de angajare;

(c) Numărul mare de femei și fete din mediul rural, care recurg la avort.

39. **Reamintind recomandarea generală Nr. 34 (2016) cu privire la drepturile femeilor din mediul rural, Comitetul recomandă statului parte:**

(a) **Să îmbunătățească eforturile pentru a asigura accesul eficient al femeilor din mediul rural la justiție, educație, îngrijire medicală, apă de calitate corespunzătoare, terenuri agricole, tehnologii agricole, credite financiare;**

(b) **Să elimine barierele și obstacolele cu care se confruntă femeile din mediul rural pentru a-și lansa propria afacere și pentru a crea oportunități de muncă adecvate, cu salarii decente pentru acestea;**

(c) **Să asigure că femeile și fetele din mediul rural au acces la servicii sigure de avort și consiliere post-avort în mod egal cu femeile din mediu urban și că toate costurile aferente acestor servicii sunt acoperite de asigurarea medicală.**

Grupuri de femei defavorizate

40. Comitetul ia act de diferitele măsuri adoptate de statul parte pentru incluziunea socială a femeilor de etnie romă și a femeilor cu dizabilități. Cu toate acestea, Comitetul observă cu îngrijorare:

(a) Lipsa de informații cu privire la impactul Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova (2016 - 2020) și al Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2017 - 2022) asupra incluziunii sociale a femeilor de etnie romă și a femeilor cu dizabilități;

(b) Că furnizarea serviciilor de suport pentru femeile care consumă droguri a fost delegată în mare parte organizațiilor societății civile din statul parte;

(c) Prezența rapoartelor cu privire la violență bazată pe gen împotriva femeilor cu dizabilități din partea îngrijitorilor acestora, personalului din instituțiile rezidențiale și spitalele de psihiatrie și din partea personalului medical din alte instituții, inclusiv raportarea cazurilor de viol, sterilizare forțată, avort, neglijare, constrângere și izolare;

(d) Condiții inadecvate de sănătate și igienă pentru femeile din instituțiile penitenciare.

41. **Comitetul recomandă statului parte:**

(a) **Să consolideze evaluarea și monitorizarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova (2016 - 2020) și al Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2017 - 2022), în vederea promovării incluziunii sociale a femeilor de etnie romă și a femeilor cu dizabilități;**

(b) **Să susțină finanțarea adecvată a organizațiilor societății civile care oferă servicii de reabilitare pentru femeile care consumă droguri;**

(c) **Să protejeze femeile și fetele cu dizabilități împotriva abuzurilor și violenței, monitorizând și instituind în mod regulat mecanisme confidentiale independente de depunere a plângerilor în toate instituțiile rezidențiale și spitalele de psihiatrie și să asigure că nu se vor efectua proceduri medicale asupra acestora fără consimțământul liber, prealabil și informat al acestora;**

(d) **Să îmbunătățească condițiile din instituțiile de detenție în care se află femeile private de libertate și să asigure accesul adecvat la produse de îngrijire a sănătății și de igienă personală pentru femeile aflate în detenție, în conformitate cu Regulile ONU pentru tratamentul femeilor deținute și măsurile neprivative de libertate pentru femeile infractoare (Regulile de la Bangkok; rezoluția Adunării Generale 65/229).**

Căsătoria și relațiile de familie

42. **Comitetul constată cu îngrijorare:**

(a) Rapoarte despre căsătoriile cu copii în comunitățile de romi și că Articolul 14 din Codul familiei permite excepții de la vârsta matrimonială minimă legală, aceasta putând fi redusă de la 18 la 16 ani în anumite cazuri;

(b) Negarea dreptului femeilor cu dizabilități psihosociale și/sau intelectuale la căsătorie și exercitarea responsabilităților părintești;

(c) Cerințe obligatorii privind medierea în procedurile de divorț, inclusiv în cazurile ce implică violență în familie;

(d) Lipsa informațiilor cu privire la măsurile luate de către statul parte pentru a aplica dreptul egal al femeii la moștenire după moartea soțului.

43. **Reamintind paragraful 40 din observațiile sale finale anterioare (CEDAW/C/MDA/CO/4-5) și recomandările sale generale Nr. 21 (1994) privind egalitatea în căsătorie și relațiile de familie și Nr. 29 (2013) cu privire la consecințele economice ale căsătoriei, relațiilor de familie și desfacerea acesteia, Comitetul recomandă statului parte:**

(a) **să ia în considerare modificarea Articolului 14 din Codul familiei pentru a elimina orice excepție de la vârsta matrimonială minimă legală de 18 ani și a continua eforturile de sensibilizare a comunităților de romi asupra efectelor negative ale**

căsătoriei copiilor asupra sănătății și bunăstării femeilor și fetelor și cu privire la accesul acestora la educație și angajare;

(b) Să modifice Articolul 24 din Codul civil și Codul familiei pentru a asigura femeilor cu dizabilități psihosociale și/sau intelectuale dreptul de a se căsători și de a-și exercita responsabilitățile parentale;

(c) Să abroge cerințele obligatorii de mediere în cadrul procedurilor de divorț, în cazurile ce implică violență în familie și, respectiv, să modifice Codul de procedură civilă;

(d) Să înlăture barierele și obstacolele cu care se confruntă văduvele în exercitarea drepturilor de moștenire.

Colectarea și analiza datelor

44. Comitetul apreciază datele statistice furnizate de statul parte împreună cu cel de-al șaselea raport periodic și răspunsurile scrise cu privire la lista de probleme și întrebărilor ridicate de grupul de lucru pre-sesiune. Cu toate acestea, Comitetul recomandă statului parte să-și îmbunătățească sistemul de colectare a datelor, care să fie dezagregate în funcție de sex, vârstă, dizabilitate, etnie, locație geografică și alți factori relevanți și să includă astfel de date statistice și analize în următorul raport periodic.

Declarația și Platforma de Acțiune de la Beijing

45. Comitetul îndeamnă statul parte să folosească Declarația și Platforma de Acțiune de la Beijing în eforturile sale de a implementa dispozițiile Convenției în contextul revizuirii de la 25 de ani de la implementarea Declarației și a Platformei pentru a atinge o egalitate reală între femei și bărbați.

Diseminare

46. Comitetul solicită statului parte să asigure diseminarea în timp oportun a prezentelor observații finale, în limbile oficiale ale statului parte, către instituțiile publice relevante de la toate nivelurile (naționale, regionale și locale), în special, către Guvern, Parlament și sistemul judiciar, pentru a permite implementarea completă a acestora.

Asistență tehnică

47. Comitetul recomandă statului parte să stabilească o legătură între implementarea Convenției și eforturile sale de dezvoltare și să folosească asistență tehnică regională sau internațională în acest sens.

Ratificarea altor tratate

48. Comitetul constată că aderarea statului parte la cele nouă instrumente internaționale majore privind drepturile omului¹ ar permite într-o mai mare măsură femeilor să beneficieze de drepturile omului și libertățile fundamentale în toate aspectele vieții. Prin urmare, Comitetul încurajează statul parte să ratifice Convenția internațională cu privire la protecția tuturor persoanelor împotriva dispariției forțate și Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și ale membrilor familiilor acestora, la care nu este încă parte.

¹ Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale; Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice; Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială; Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor; Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante; Convenția cu privire la drepturile copilului; Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și ale membrilor familiilor acestora; Convenția internațională cu privire la protecția tuturor persoanelor împotriva dispariției forțate; și Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

Acțiuni subsecvente observațiilor finale

49. Comitetul solicită statului parte să furnizeze, în termen de doi ani, informații scrise cu privire la măsurile întreprinse pentru implementarea recomandărilor cuprinse în alineatele 15 (a), 23 (f), 27 (a) și 41 (c) de mai sus.

Pregătirea următorului raport

50. Comitetul solicită statului parte să transmită cel de-al șaptelea raport periodic, care urmează să fie prezentat în februarie 2024. Raportul ar trebui să fie prezentat la timp și să acopere întreaga perioadă până la momentul prezentării sale.

51. Comitetul solicită statului parte să urmeze directivele armonizate privind raportarea, în temeiul tratatelor internaționale privind drepturile omului, inclusiv îndrumările privind documentul de bază comun și documente specifice aferente tratatului (HRI/GEN/2/Rev.6, cap. I).
